

طراحی مدل ساختاری تفسیری سهولت کسب و کار

امیر خسرو فخریان^۱، غلامرضا معمارزاده طهران^{۲*}، افسانه زمانی مقدم^۳، فریدون رهنمای رودپشتی^۴، محمد علی افشار^۵

چکیده

زمینه: بهبود محیط کسب و کار و شناسایی عوامل مؤثر بر آن، جهت توسعه پایدار و ایجاد ظرفیت‌های اقتصادی جدید ضرورتی انکارناپذیر است. در واقع سهولت کسب و کار یکی از راه‌های مشاهده میزان پیشرفت یک کشور است.

هدف: این تحقیق با هدف طراحی مدل ساختاری تفسیری سهولت کسب و کار انجام گرفته است.

روش: تحقیق از نظر هدف کاربردی و به لحاظ گردآوری داده‌ها پیمایشی و دارای رویکرد کمی است. جامعه مورد مطالعه در این تحقیق نظام کسب و کار کشور است و تعداد ۱۵ نفر از خبرگان و کارشناسان امر که حائز شرایط خبرگی بودند، جهت تشکیل پانل خبرگی انتخاب شدند. پس از استخراج ابعاد و مولفه‌ها از ادبیات و پیشینه تحقیق، برای پالایش مولفه‌ها از تکنیک دلفی فازی استفاده گردید. در نهایت جهت مدل‌سازی از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) بهره گرفته شد.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان داد عوامل اصلاح نواقص قوانین مربوطه، پیاده‌سازی دولت الکترونیکی، عدم قانون‌گذاری پراکنده، دسترسی شفاف و بی‌دغدغه به منابع مالی، ایجاد ثبات اقتصادی، آشنایی با قوانین مربوطه، خصوصی‌سازی سازمان‌ها و نهادهای متولی و اصلاح نظام مالیاتی جزو متغیرهای پیوندی می‌باشند. همچنین عوامل ترویج فرهنگ کارآفرینی و توسعه استارت آپ‌ها، پیگیری در مورد محل هزینه‌کرد مالیات، کسب مهارت‌های لازم و اخذ گواهی معتبر، و پایبندی به اصول اخلاقی نیز در دسته متغیرهای وابسته قرار گرفتند.

نتیجه‌گیری: از آنجاکه متغیرهای پیوندی، دارای قدرت نفوذ زیادی می‌باشند، هر اقدامی بر روی این متغیرها باعث تغییر در سایر متغیرها می‌گردد. لذا جهت تسهیل کسب و کار، در نخستین گام باید تمام تلاش‌ها بر بهبود این عوامل معطوف گردد. بالطبع این امر، متغیرهای وابسته که عناصر اثرپذیر مدل هستند نیز بهبود خواهند یافت.

واژگان کلیدی: سهولت کسب و کار، مدل ساختاری تفسیری، اثرگذاری، اثرپذیری

^۱ دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، واحد امارات، دانشگاه آزاد اسلامی، دوی، امارات

^۲ دانشیار گروه مدیریت دولتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

^۳ دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۴ استاد گروه مدیریت بازرگانی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۵ دانشیار گروه مدیریت صنعتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

رشد و توسعه اقتصادی از مهم‌ترین اهداف جوامع بشری است. لازمه دستیابی به این هدف، ایجاد و گسترش فعالیت اقتصادی است و مهم‌ترین پیش‌شرط فعالان اقتصادی برای فعالیت، وجود ثبات، آرامش و به‌عبارت‌دیگر امنیت اقتصادی در کشور، به نحوی است که سرمایه‌گذاران بتوانند در بلندمدت نتیجه تولید، توزیع و سرمایه‌گذاری خود را پیش‌بینی کنند. برای افزایش رشد و توسعه اقتصادی باید شرایط موردنیاز برای این موضوع مهیا باشد. فضای کسب‌وکار، حاوی متغیرهای مؤثر بر کسب‌وکار بنگاه‌های اقتصادی است که خارج از تسلط و قدرت آن بنگاه‌هاست، اما بر نتیجه تلاش آن‌ها بسیار مؤثر است (سالاری، ۱۳۹۰، ص ۱۲). امروزه ارزیابی و سنجش محیط کسب‌وکار بنگاه‌های اقتصادی در کشورهای مختلف و مقایسه کشورها در این زمینه برای سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی از اهمیت بالایی برخوردار شده است. این ارزیابی‌ها به شناسایی نقاط ضعف و قوت اقتصاد و تلاش سرمایه‌گذار برای یافتن محیطی امن و عاری از ریسک و دور از قوانین دست و پاگیر در راستای کسب حداکثر سود و بازدهی اقتصادی کمک می‌کند. بهبود محیط کسب‌وکار و رابطه آن با توسعه اقتصادی از اوایل دهه ۱۹۸۰ میلادی و در پی مطالعات هراندو دسوتو، اقتصاددان پرویی مورد توجه قرار گرفت. دسوتو در تحقیقات خود به همراه یک تیم تحقیقاتی دریافت که موانع سخت و دیوانسالاری اداری در کشورهای مختلف باعث تبدیل شدن بخش خصوصی به بخش زیرزمینی، غیررسمی و غیرمولد شده و توسعه اقتصادی در کشورها را با مشکل مواجه کرده است. در پی تحقیقات دسوتو، مؤسسات گوناگون بین‌المللی تحقیقات مستمر و نسبتاً دقیقی برای شناسایی موانع تولید و سرمایه‌گذاری انجام داده‌اند و «بهبود محیط کسب‌وکار» بعنوان یکی از راهبردهای توسعه اقتصادی، مورد توجه قرار گرفته است. شاخص سهولت کسب‌وکار یکی از مهم‌ترین شاخص‌های بین‌المللی سنجش فضای کسب‌وکار است که به بررسی کارکرد نهادهای حقوقی و اداری مؤثر در محیط کسب‌وکار و فعالیت‌های اقتصادی می‌پردازد. بر اساس گزارش سهولت انجام کسب‌وکار بانک جهانی در سال ۲۰۲۰ رتبه ایران به ۱۲۷ در جهان رسیده است. برای بهبود شاخص فضای کسب‌وکار در سال‌های اخیر، قوانین متعددی وضع شده است اما نتایج اجرای این قوانین چندان رضایت‌بخش نبوده است (حسین زاده، ۱۳۹۷، ص ۵۰۳). برخی از این قوانین مانند قانون تجارت نیز خود به مانعی در فرایند ثبت شرکت‌ها تبدیل شده است. محیط کسب‌وکار از مهم‌ترین بسترهای رشد اقتصادی یک کشور محسوب می‌شود. به همین دلیل است که امروزه دولتها

برای بهبود شرایط کسب‌وکار اهتمام ویژه ای دارند. لذا با توجه به مطالب مطرح شده، سوال اصلی پژوهش حاضر آن است که مدل سهولت کسب‌وکار در کشور چگونه است؟ و ارتباط بین مولفه‌های آن به لحاظ اثرگذاری و اثرپذیری به چه صورتی است؟

ادبیات و مبانی نظری

فضای کسب‌وکار مجموعه عواملی است که بر شکل‌گیری، تداوم و عملکرد بنگاه تاثیرگذار است و تغییر آنها برای مدیران بنگاه‌های اقتصادی بسیار پرهزینه و یا غیرممکن می‌باشد. محیط کسب‌وکار محل تبادل و تامین داده‌ها و ستاده‌های کار و فعالیت بنگاه‌های اقتصادی است و از این رو نقش سرنوشت‌سازی در حیات و بقای سازمان‌ها و شرکت‌ها در طول دوره عمر آنها بر عهده دارد. امروزه از مهم‌ترین مباحث مرتبط با توسعه اقتصادی، بحث سهولت در انجام کار و عواملی است که باعث کاهش یا افزایش توانایی انجام اینکار می‌شود (استواو و همکاران، ۲۰۱۹). دولتها برای بهبود فضای کسب‌وکار، بیشتر در اصلاح قوانین موجود و برداشتن موانع موجود بر سر راه کسب‌وکار و همچنین اصلاح رویه‌های اجرایی فضای کسب‌وکار تلاش می‌کند (صالح آبادی، ۱۳۸۸، ص ۳۴). این در حالی است که مشارکت جامعه مدنی نیز تاثیر بسزایی در تسهیل فضای کسب‌وکار دارد. جامعه مدنی می‌تواند فعالیت‌های شرکت‌ها را اطلاع‌رسانی کند و کسب‌وکارها را به قلمرو توسعه اجتماعی هدایت کند (وارد، ۲۰۰۴؛ مون ووگل، ۲۰۰۸).

شاخص سهولت کسب‌وکار^۱ که گزارشات آن توسط بانک جهانی منتشر می‌شود، نشان دهنده سهولت و مناسب بودن هر کشور برای انجام فعالیت‌های اقتصادی و تجاری است. رتبه بالاتر در آن نشان دهنده مقررات بهتر (معمولاً ساده‌تر) برای کسب‌وکارها و حمایت‌های قوی تر از حقوق مالکیت خصوصی است. این شاخص دارای ده نماگر است که عبارتند از: «شروع کسب‌وکار»، «شرایط صدور مجوز ساخت»، «دسترسی به برق»، «ثبت مالکیت»، «اخذ اعتبار»، «حمایت از سرمایه‌گذاران خرد»، «پرداخت مالیات»، «تجارت برون‌مرزی»، «اجرای قراردادهای» و «رسیدگی به ورشکستگی و پرداخت دیون» که امتیاز کشورها در هر یک از این زیرشاخص‌ها با توجه به فاصله آنها از سطح ایده‌آل (امتیاز ۱۰۰) محاسبه گردیده و در رتبه‌بندی نهایی به‌صورت ترکیبی لحاظ می‌شود (مکیان و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۸۱).

آسان‌سازی شرایط شروع کسب‌وکار از جمله اولین اقداماتی است که برای بهبود فضای کسب‌وکار مورد توجه است، زیرا در صورتی که راه اندازی کسب‌وکار آسان باشد، بنگاه‌های بیشتری

¹ Ease of doing business index

وجود تنگناها در شرایط ورشکستگی درصد مطالبات قابل وصول را کاهش می دهد. در کشورهایی که از قوانین پیچیده ورشکستگی استفاده میکنند، عامل بازدارنده قوی پیش روی سرمایه‌گذاران وجود دارد که دسترسی به اعتبارات را کاهش میدهد، در نتیجه درصد وام‌های پرداخت نشده و ریسک مالی افزایش می یابد، زیرا اعتبارات قادر به وصول وام‌های منقضی شده نیستند (شهنازی و شبانی، ۱۳۸۸).

علاوه بر موارد ذکر شده، در راستای تسهیل فضای کسب‌وکار، حمایت از سهامداران خرد در مقابل فعالیت‌های شخصی مدیران نیز باید مدنظر متولیان امر قرار گیرد. از آنجا که سهامداران معمولاً از اطلاعات ریز معاملات مدیران شرکت آگاهی ندارند و معاملات ممکن است با بنگاه‌هایی انجام شود که مدیران شرکت در سود و زیان آن بنگاه ذینفع هستند، نبود حمایت کافی از سرمایه‌گذاران سبب جلوگیری از سرمایه‌گذاری بیشتر در سهام عادی و ارزش ویژه می‌شود.

قراردادها و به‌ویژه روند اجرای آن‌ها نیز به‌عنوان مبنای هرگونه مبادله در فضای تجارت داخلی و بین‌المللی می‌تواند بهبود یا عدم بهبود فضای کسب‌وکار را به همراه داشته باشد؛ ضمن اینکه الزام‌آور بودن قراردادها علاوه بر تأثیر مثبت در مبادلات تجاری، ریسک سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی را کاهش داده و این امر به‌خودی خود افزایش سطح مبادلات تجاری را در تمامی زمینه‌ها به همراه خواهد داشت (حسین زاده، ۱۳۹۷). از سوی دیگر صاحب‌نظران معتقدند کمبود اعتبار و محدودیت‌های منابع مالی، یا مانع ورود کارآفرینان خواهد شد و یا باعث میشود کسب‌وکارهای جدید در مقیاس‌های زیر بهینه وارد بازار شوند. این محدودیت‌ها همچنین فرآیند تخریب خلاق را محدود کرده و ورود به بخش‌های سنتی، دارای ریسک کمتر و نوآوری پایینتر را ترغیب می‌کند. بدون توسعه مالی کارآمد، افراد بااستعداد ممکن است نتوانند کارآفرین شوند (Bianchi, 2022).

پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر پژوهش‌های مختلفی در خصوص سهولت کسب‌وکار در داخل و خارج کشور انجام گرفته است. مردانی نجف آبادی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به اندازه‌گیری و رتبه بندی کارایی سهولت کسب‌وکار در کشورهای با درآمد متوسط رو به بالا در بازه زمانی چهار ساله (۲۰۱۷ تا ۲۰۲۰) پرداختند. نتایج نشان داد در تمامی ورودیها، پتانسیلهای زیادی جهت افزایش کارایی و بهره‌وری وجود دارد اما موفقیت در ایجاد کسب‌وکار در کشورهای مختلف بیشتر تحت تأثیر عواملی چون شروع یک تجارت، تجارت فرامرزی، دریافت برق و حمایت از سرمایه‌گذاران اقلیت است. تقوی فرد و همکاران (۱۳۹۹) بیان

تاسیس می‌شوند. همچنین با ساده‌سازی شروع کسب‌وکار و انتقال تعداد بیشتری از شرکت‌ها به سمت اقتصاد رسمی، پایه مالیاتی دولت گسترش یافته و دولت می‌تواند بار مالیاتی شرکت‌ها را کاهش دهد و اتخاذ این سیاست انگیزه بیشتری برای تولید ایجاد می‌کند. از سوی دیگر، توازن میان رعایت ایمنی و سیاست‌های کنترلی اعطای مجوز با هزینه‌های حاصل از اخذ مجوزها که گاهی اوقات به غیراقتصادی شدن فعالیت منجر میشود نیز از مباحثی است که اختلال در آن، همواره یکی از علل انتقال فعالیتها از بخش رسمی اقتصاد به بخش غیررسمی به حساب می‌آید؛ از این رو، توازن و تعادل میان ایمنی ناشی از اعطای مجوزها با هزینه ناشی از اخذ آن، از عوامل پیش روی آسان سازی فضای کسب‌وکار است (حسین زاده، ۱۳۹۷).

دوستو (۲۰۰۱) معتقد است که بهبود فضای کسب‌وکار یکی از مهمترین و اصلی‌ترین راه‌های ایجاد توسعه حتی با تکیه بر سرمایه‌های کوچک می‌باشد و مقررات ساده‌تر و کمتر از جانب دولت و اتکای بیشتر بر حکومت قانون میتواند شرایط اشتغال را آسانتر کند. در صورتی که مردم امکان دسترسی به نظام کارآمد مالکیت را داشته باشند می‌توانند ظرفیت بالقوه سرمایه را کد خود را در جهت تقویت استعداد کارآفرینی بکار گیرند. دوستو همچنین بیان می‌کند که عدم رعایت حقوق مالکیت و قوانین مربوط به محیط کسب‌وکار میتواند مانع اصلی در تولید و انباشت سرمایه باشد (مکیان و همکاران، ۱۳۹۲).

یکی دیگر از اصلی‌ترین موانع پیش‌روی فضای کسب‌وکار، مدیریت ناکارای مالیاتی است، زیرا مالیات‌های گسترده و بالاتر از سود ناخالص بنگاه‌های اقتصادی، شرایطی بحرانی در اقتصاد ایجاد میکنند و سبب خروج بنگاه‌ها از فعالیت اقتصادی یا فرار مالیاتی میشود (حسین زاده، ۱۳۹۷). ضمن اینکه دولت‌ها نیز به منظور بهبود و ثبات ساختار اقتصادی خود، نیازمند منابع درآمدی پایدار و دائمی هستند و در این راستا مالیات به عنوان یک منبع دائمی و قابل پیش‌بینی همواره مورد توجه دولتمردان قرار گرفته است (کشتار رجبی و ضیایی بیگدلی، ۱۳۹۲).

امروزه کشورها جهت بهبود فضای کسب‌وکار خود برای تجارت فرامرزی نیز اهمیت زیادی قائل هستند. صادرات از جمله مهمترین اقدامات جهت ورود به بازارهای بین‌المللی و توسعه فعالیت‌های تجاری است و همگام با رشد اقتصاد جهانی به عنوان یکی از فعالیت‌های اقتصادی که نسبت به دیگر فعالیتها رشد بیشتری دارد، مورد توجه قرار گرفته است (مهدوی نژاد و یاری، ۱۴۰۱).

از سوی دیگر قوانین و رویه‌های پیچیده مربوط به ورشکستگی، از موانع عمده فضای کسب‌وکار است که در برخی موارد، پرداخت مطالبات مربوطه را تا سال‌ها به تعویق می‌اندازد.

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و به لحاظ گردآوری داده‌ها پیمایشی است و دارای رویکرد کمی می‌باشد. جامعه مورد مطالعه در این تحقیق نظام کسب‌وکار کشور است و تعداد ۱۵ نفر از خبرگان و کارشناسان امر به روش نمونه‌گیری هدفمند جهت تشکیل پانل خبرگی انتخاب شدند. شاخص‌های مورد استفاده در تعیین افراد خبره عبارتند از: دارای مدرک دکترای اقتصاد یا مدیریت (کسب‌وکار، کارآفرینی، دولتی)؛ و داشتن سابقه خدمت در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت صنعت و معدن و تجارت، اتاق بازرگانی ایران و یا کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی، موضوع ماده ۷۱ قانون خدمات کشوری حداقل به مدت ۴ سال. پس از استخراج ابعاد و مولفه‌ها از ادبیات و پیشینه تحقیق، برای پالایش مولفه‌ها از تکنیک دلفی فازی استفاده گردید. در نهایت جهت مدل‌سازی از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) بهره گرفته شد. مدل‌سازی ISM در سیاست‌گذاری کاربرد زیادی دارد زیرا مشخص می‌کند متغیرهای کلیدی مدل کدام اند. این امر کمک می‌کند به جای تمرکز بر تعداد زیادی از متغیرها، بر متغیرهایی تمرکز شود که ایجاد تغییر در آنها می‌تواند بیشترین تاثیر مثبت را در مدل (و سایر متغیرها) ایجاد نماید. نتایج ISM به سیاست‌گذار کمک می‌کند منابع و امکانات محدود را در بهترین مسیر صرف نماید و نتایج بهتری بدست آورد.

یافته‌های تحقیق

برای گردآوری دیدگاه تخصصی خبرگان پیرامون مفهوم اصلی تحقیق (سهولت کسب‌وکار) از تکنیک دلفی بهره گرفته شده است. لذا پس از استخراج ابعاد و مولفه‌ها از مبانی نظری، جهت دستیابی به توافق جمعی، پرسشنامه‌ای با ۵۰ سوال (که هر سوال بیانگر یک متغیر می‌باشد)، طراحی و جهت پاسخگویی در اختیار خبرگان قرار داده شد. در این پژوهش، فرایند دلفی برای رسیدن به اشتراک نظری تا سه مرحله تکرار گردید. در جدول ۱ نتایج هر سه مرحله به تفکیک ارائه شده است.

کردند کشورهایی با شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات بالاتر که اغلب اعضای خوشه یک هستند، در شاخصهای فضای کسب‌وکار نیز دارای رتبه‌های بالاتری هستند. دهقانی فیروزآبادی (۱۳۹۸) در پژوهش خود نتیجه گرفت بین شاخص حکمرانی خوب و شاخص اخذ اعتبار یک رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. یعنی بهبود شاخص حکمرانی خوب باعث بهبود شاخص سهولت کسب‌وکار شده است. سلاطین (۱۳۹۸) بیان کرد کیفیت حکمرانی نشان دهنده توانایی دولتها در تدوین و اجرای سیاستهای تأثیرگذار در بهبود فضای کسب‌وکار، رشد و توسعه اقتصادی و گسترش کارآفرینی است. میزان تأثیرگذاری کیفیت حکمرانی بر کارآفرینی در گروه کشورهای منتخب نوآور محور با درآمد بالا بیشتر از گروه کشورهای منتخب کارایی محور با درآمد متوسط می‌باشد. منطقی و علیزاده (۱۳۹۷) نتیجه گرفتند رابطه مستقیم و دوسویه بین توسعه فضای کسب‌وکار و جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای دستیابی به رشد اقتصادی در ایران وجود دارد. دوتا و میریکز (۲۰۲۱) در پژوهش خود نتیجه گرفتند سطوح بالاتر توسعه مالی باعث سطح بالاتری از فعالیتهای کارآفرینی میشود، بویژه هنگامی که نهادهای اقتصادی و سیاسی سالم هستند. همچنین نتایج پژوهش آنان نشان داد که توسعه اقتصادی از طریق تأمین اعتبار مورد نیاز کارآفرینان و همچنین مدیریت کارآمد و مقرون به صرفه ریسک و اطلاعات، به طور سودمندی به فعالیتهای کارآفرینی کمک می‌کند. روگه و آرچر (۲۰۲۰) بیان کردند شاخص سهولت کسب‌وکار نمی‌تواند بصورت واقعی نشان دهنده بهبود فضای کسب‌وکار در برخی مناطق نسبت به مناطق دیگر باشد زیرا اقتصادهای ضعیف در مقایسه با هم‌تایان قدرتمند خود فضای بهبود بیشتری دارند. گلودوسکا (۲۰۱۷) نشان داد بین رشد اقتصادی و بهبود فضای کسب‌وکار رابطه‌ای معنادار وجود دارد. زوروجا و باچ (۲۰۱۶) نیز بیان کردند گروه‌های دارای وضعیت مناسب تر در فناوری اطلاعات از رقابت پذیری بیشتری در بازار کسب‌وکار برخوردارند. با توجه به مطالب بیان شده و با مرور پیشینه تحقیق، چارچوب نظری این پژوهش اجرای خط‌مشی‌های عمومی در پارادایم حکمرانی در نظر گرفته شده است. از آنجاکه حکمرانی یک نوع اعمال حاکمیت چندگانه و شبکه‌ای است، لذا مدل پژوهش مبتنی بر ابعاد سه‌گانه شامل امور قراردادی، امور حاکمیتی، و امور مشارکتی می‌باشد. همچنین مولفه‌های مدل نیز بر اساس شاخص‌های جهانی سهولت کسب‌وکار، به نحوی از ادبیات و پیشینه تحقیق استخراج شدند که در ابعاد سه‌گانه قابل دسته‌بندی باشند.

جدول ۱. خلاصه اجرای سه دور تکنیک دلفی فازی

ردیف	مولفه ها	دیفازی دور ۱	دیفازی دور ۲	تفاضل ۲و۱	دیفازی دور ۳	تفاضل ۳و۲	تشخیص
۱	اصلاح نواقص قوانین مربوطه (اصل ۴۴ قانون اساسی)	7.678132596	8.043811	-0.37	8.22853	0.18472	تائید
۲	پایاده سازی دولت الکترونیک	8.043811063	7.173019	0.87	7.313308	0.14029	تائید
۳	ایجاد درگاه واحد و صدور غیر حضوری مجوز	6.173018948	6.173019	0.00	-	-	رد
۴	ظرفیت گذاری بر کسب و کارها و لزوم رعایت حریم صنفی	5.031917459	4.533136	0.50	-	-	رد
۵	ابلاغ تصویب نامه برای مدیریت موقعیتهای تعارض منافع درون دولت تا زمان تصویب قانون بمنظور ممانعت از انحصار و رانت	6.513307774	6.513308	0.00	-	-	رد
۶	ترویج اخلاق حرفه ای در سازمان ها	6.513307774	6.513308	0.00	-	-	رد
۷	توسعه و بهبود کیفیت دفاتر خدمات الکترونیک	5.496448378	4.335638	1.16	-	-	رد
۸	ایجاد مشاغل تسهیل گر کسب و کار	5.983697485	6.401328	-0.42	-	-	رد
۹	کسب مهارت های لازم و اخذ گواهی معتبر	7.330507163	7.330507	0.00	-	-	تائید
۱۰	پایبندی به اصول اخلاقی	7.678132596	7.678133	0.00	-	-	تائید
۱۱	تنظیم مقررات برای حرفه برق	6.262844399	5.267551	1.00	-	-	رد
۱۲	افزایش شفافیت تعرفه ها، هزینه ها و فرآیندهای اتصال	6.300592982	6.300593	0.00	-	-	رد
۱۳	هوشمندسازی شبکه توزیع برق	7.173018948	6.401328	0.23	-	-	تائید
۱۴	احداث نیروگاه های خصوصی	5.716950283	5.141635	0.58	-	-	رد
۱۵	مدیریت مصرف برق	6.401327681	4.810611	1.59	-	-	رد
۱۶	ایجاد ثبات اقتصادی	8.833333333	7.871261	0.96	8.633333	0.19207	تائید
۱۷	عدم قانون گذاری پراکنده	7.871261435	7.871261	0.00	-	-	تائید
۱۸	حمایت از شکل گیری شرکت های دانش بنیان	6.849481037	6.849481	0.00	-	-	رد
۱۹	سرمایه گذاری داخلی و خارجی	7.019244897	7.513308	-0.49	7.671261	0.15795	تائید
۲۰	ترویج فرهنگ کارآفرینی و توسعه استارت آپ ها	6.849481037	7.162919	-0.32	7.162919	0	رد
۲۱	تکنرخی شدن ارز و ثبات بازار ارز و پوشش نوسانات	8.043811063	8.043811	0.00	-	-	تائید
۲۲	ساماندهی ضوابط و مقررات تجاری	7.678132596	8.043811	-0.37	8.043811	0	تائید
۲۳	رفع نواقص پایانه های مرزی	5.751259542	6.15035	-0.40	-	-	رد
۲۴	پیشگیری از قاچاق	6.513307774	6.513308	0.00	-	-	رد
۲۵	خصوصی سازی سازمان ها و نهادهای متولی	7.513307774	7.513308	0.00	-	-	تائید
۲۶	مشارکت مردمی	6.264134955	6.702513	-0.44	-	-	رد
۲۷	افزایش بودجه نهادهای تضمین کننده امنیت سرمایه گذاری	5.751259542	6.401328	-0.65	-	-	رد
۲۸	تقویت سخت افزار و نرم افزار نهادهای متولی	6.330507163	6.330507	0.00	-	-	رد
۲۹	قانونمندی و انتظام بخشی به فعالیتهای (بوروکراتیزاسیون)	5.496448378	4.631619	0.86	-	-	رد
۳۰	آگاهی از ضرورت و منافع رسمی کردن مالکیت	5.983697485	4.810611	1.17	-	-	رد
۳۱	بهبود سیستم مدیریت پرونده الکترونیکی	6.401327681	6.702513	-0.30	-	-	رد
۳۲	بایگانی الکترونیکی اسناد	6.019244897	6.019245	0.00	-	-	رد
۳۳	مشاوره حقوقی به کارآفرینان و فعالان اقتصادی	6.114887782	5.71695	0.40	-	-	رد
۳۴	آشنایی با قوانین مرتبط با موضوع	7.173018948	7.173019	0.00	-	-	تائید
۳۵	اصلاح نظام مالیاتی	8.043811063	8.043811	0.00	-	-	تائید
۳۶	وضع مالیات بر مجموع درآمد	5.37908117	5.37908	0.00	-	-	رد
۳۷	خوداظهاری و پرداخت داوطلبانه مالیات	5.983697485	5.983697	0.00	-	-	رد
۳۸	پیگیری در مورد محل هزینه کرد مالیات	7.513307774	7.513308	0.00	-	-	تائید
۳۹	پایداری محیط مالی	6.678132596	6.678133	0.00	-	-	رد
۴۰	دسترسی شفاف و بی دغدغه به منابع تأمین مالی	8.42853015	8.428530	0.00	-	-	تائید
۴۱	تأمین مالی سرمایه گذاران و تولیدکنندگان	7.173018948	7.173019	0.00	-	-	تائید
۴۲	ایجاد صندوقهای مردم نهاد جهت تأمین مالی کسب و کارهای نوپا	4.810610529	5.001254	-0.19	-	-	رد
۴۳	شفافیت قانون ورشکستگی و رفع تعارضات آن با سایر قوانین	4.514969063	3.779501	0.74	-	-	رد
۴۴	تدوین استاندارد مشخص ورشکستگی	3.783702698	3.074021	0.71	-	-	رد
۴۵	خرید بنگاه های ورشکسته	4.299162789	4.160094	0.13	-	-	رد

رد	-	-	0.37	2.353457	2.727016231	پرهیز از واکنش‌های هیجانی	۴۶
رد	-	-	0.42	4.137286	4.556398456	صدور مجوز بازرسی خارجی از شرکت	۴۷
رد	-	-	0.52	4.054851	4.576535445	سهولت طرح دعوا و کاستن از هزینه پیگیریهای حقوقی	۴۸
رد	-	-	0.37	2.353457	2.727016654	افزایش دسترسی به اطلاعات شرکت	۴۹
رد	-	-	0.71	3.074021	3.783702125	سهامداری	۵۰

مولفه‌ها نیز در مدل باقی ماندند. در نظر سنجی دور سوم دلفی، حد آستانه عوامل کمتر از ۰.۲ بدست آمد و همچنین میانگین نظرات بالاتر از عدد ۷ گزارش شد. لذا در نهایت از ۵۰ مولفه نظر سنجی شده، تعداد ۳۴ مولفه حذف و تعداد ۱۶ مولفه در مدل باقی ماند. در ادامه عوامل باقی مانده از طریق تکنیک ساختاری تفسیری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. جهت سهولت در انجام محاسبات برای هر یک از عوامل، علائم اختصاری مطابق جدول ۲ در نظر گرفته شده است.

در نظر سنجی دور اول دلفی، تعداد ۵۰ مولفه برای ارزیابی در اختیار خبرگان قرار داده شد. در این مرحله از نظر سنجی تعداد ۳۴ مولفه میانگین کمتر از ۰.۲ را کسب کردند. در دور دوم دلفی نیز مجدداً همان ۵۰ مولفه جهت اعمال نظر در اختیار خبرگان منتخب قرار گرفت. در این دور با توجه به میانگین‌های دیفازی شده و مقایسه آنها با نتایج دور اول، مشخص شد که تعداد ۳۴ مولفه باید از مدل حذف شوند و تعداد ۶ مولفه نیز بدلیل تفازل میانگین بالاتر از حد آستانه ۰.۲ به دور سوم دلفی انتقال پیدا کردند. سایر

جدول ۲: مولفه‌های نهایی به همراه علائم اختصاری

حکمرانی سهولت کسب و کار		
امور مشارکتی	امور قراردادی	امور حاکمیتی
L: ترویج فرهنگ کارآفرینی و توسعه استارت آپ ها	I: سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی	A: اصلاح نواقص قوانین مربوطه
M: آشنایی با قوانین مرتبط با موضوع	J: خصوصی‌سازی سازمان ها و نهادهای متولی	B: پیاده سازی دولت الکترونیک
N: پیگیری در مورد محل هزینه کرد مالیات	K: تامین مالی سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان	C: ایجاد ثبات اقتصادی
O: کسب مهارت‌های لازم و اخذ گواهی معتبر		D: عدم قانونگذاری پراکنده
P: پایبندی به اصول اخلاقی		E: تکنرخی شدن ارز و ثبات بازار ارز
		F: ساماندهی ضوابط و مقررات تجاری
		G: اصلاح نظام مالیاتی
		H: دسترسی شفاف و بی دغدغه به منابع تأمین مالی

شاخص مد استفاده گردید تا از بین چهار نوع رابطه ممکن، رابطه ای که بیشترین فراوانی را از نظر خبرگان داراست در جدول نهایی منظور شود. بر همین اساس ماتریس خود تعاملی ساختاری نهایی به صورت جدول ۳ بدست آمد.

تشکیل ماتریس خود تعاملی

بر اساس مولفه‌های نهایی - مطابق جدول ۲- ماتریس خود تعاملی تحقیق تشکیل گردید. بدین صورت که عوامل جدول بر اساس نظر خبرگان مورد مقایسه قرار گرفتند. برای این کار از

جدول ۳. ماتریس خودتعاملی (SSIM)

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
A	-	2	0	2	0	1	0	1	1	0	0	0	2	1	0	0
B	2	-	1	0	0	0	1	2	1	0	0	0	0	1	0	0
C	0	-1	-	0	2	0	0	0	2	1	2	0	0	0	0	0
D	2	0	0	-	1	1	0	2	1	1	1	0	1	0	0	0
E	0	0	2	-1	-	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0
F	-1	0	0	-1	0	-	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0
G	0	-1	0	0	0	-1	-	2	1	2	0	0	0	2	0	0
H	-1	2	0	2	-1	-1	2	-	2	1	0	0	0	1	0	0
I	-1	-1	2	-1	-1	-1	-1	2	-	0	0	1	2	0	1	1
J	0	0	-1	-1	0	-1	2	-1	0	-	0	0	1	0	1	0
K	0	0	2	-1	-1	0	0	0	0	0	-	0	1	0	1	0
L	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	0	0	-	1	0	0	0
M	2	0	0	-1	0	-1	0	0	2	-1	-1	-1	-	1	2	2
N	-1	-1	0	0	0	0	2	-1	0	0	0	0	-1	-	0	-1
O	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	-1	-1	0	2	0	-	0
P	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	0	0	0	2	1	0	-

است. نحوه تبدیل این نمادها به این صورت است که به جای نماد (۲)، در خانه مربوط به این زوج در ماتریس دستیابی عدد ۱ و در خانه قرینه آن عدد ۰ قرار می‌گیرد. به جای نماد (۲-)، در خانه مربوط به این زوج در ماتریس دستیابی عدد ۰ و در خانه قرینه آن عدد ۱ قرار می‌گیرد. به جای نماد (۱)، در خانه مربوط به این زوج در ماتریس دستیابی عدد ۱ و در خانه قرینه آن عدد ۱ قرار می‌گیرد. به جای نماد (۰)، در خانه مربوط به این زوج در ماتریس دستیابی عدد ۰ و در خانه قرینه آن عدد ۰ قرار می‌گیرد.

این ماتریس، یک ماتریس به ابعاد متغیرهاست که در سطر و ستون اول آن متغیرها به ترتیب توسط نمادهایی مشخص شده اند. برای انواع رابطه بین عوامل نیز از گزینه‌های (متغیر I بر J تاثیر دارد (۱)، متغیر J بر I تاثیر دارد (۱-)، رابطه دو سویه (۲) و عدم وجود رابطه (۰)) استفاده گردید.

تشکیل ماتریس دستیابی اولیه

در این مرحله با تبدیل نمادهای روابط ماتریس SSIM به اعداد صفر و یک، ماتریس دستیابی مطابق جدول ۴ تشکیل شده

جدول ۴. ماتریس دستیابی اولیه

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
A	1	1	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	1	1	0	0
B	1	1	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	1	0	0
C	0	0	1	0	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0
D	1	0	0	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	0	0	0
E	0	0	1	0	1	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0
F	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0
G	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0
H	0	1	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0
I	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	0	1	1
J	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0
K	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0
L	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
M	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	1
N	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
O	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
P	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1

تشکیل ماتریس دستیابی اصلاح شده (ماتریس دستیابی نهایی)

ماتریس دسترسی نهایی برای معیارها با در نظر گرفتن رابطه تسری به دست می آید تا با ماتریس دستیابی اولیه سازگار شود. بدین منظور باید ماتریس اولیه را به توان $K+1$ رساند، به طوری که حالت پایداری برقرار شود. بدین ترتیب برخی عناصر صفر نیز تبدیل به ۱ خواهد شد. به همین منظور، ماتریس نهایی به دست آمده را آن قدر به توان می رسانیم تا حالت فوق روی دهد و

ماتریس به دست آمده ماتریس نهایی خواهد بود. تعداد یک‌هایی که در سطر اول قرار می‌گیرد نشان دهنده خطوط یا تاثیراتی است که ناشی از معیار اول است. تعداد یک‌هایی که در ستون اول قرار می‌گیرد، نشان دهنده تاثیراتی است که بر معیار اول گذاشته می‌شود. جزئی که بر کلیه اجزای سیستم تاثیر می‌گذارد و هیچ جزئی بر آن تاثیر نمی‌گذارد منبع نام دارد. در این مرحله باید سازگاری درونی عوامل برقرار شود. نتیجه حاصل را میتوان در جدول ۵ مشاهده کرد.

جدول ۵. ماتریس دسترسی نهایی

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
A	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
B	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
C	0	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1
D	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
E	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
F	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1
G	0	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1
H	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
I	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
J	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1
K	1	0	1	0	1	0	0	0	1	1	1	0	1	1	1	1
L	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1
M	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1
N	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0
O	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	1
P	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	1	1	1

این واقعیت است که عوامل اصلاح نواقص قوانین مربوطه، پیاده سازی دولت الکترونیک، عدم قانونگذاری پراکنده، و دسترسی شفاف و بی دغدغه به منابع تامین مالی با میزان قدرت ۱۶ بیشترین نفوذ و عامل پیگیری در مورد محل هزینه کرد مالیات با قدرت ۴ کمترین نفوذ را دارند.

حال به منظور تفکیک نتایج به دست آمده از نظر خبرگان تحقیق باید "قدرت نفوذ" امتیاز به دست آمده از سطر و "قدرت وابستگی" امتیاز بدست آمده از ستون را مشخص کنیم. در جدول ۶ قدرت نفوذ شاخص‌ها (میزان تاثیر که هر یک از عوامل بر سایر عوامل دارند) مشخص گردیده است. نتایج نشان دهنده

جدول ۶. تفکیک نیروهای محرکه و وابسته

شاخص	قدرت وابستگی	قدرت نفوذ	شاخص	قدرت وابستگی	قدرت نفوذ
A: اصلاح نواقص قوانین مربوطه (اصل ۴۴ قانون)	۱۲	۱۶	I: سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی	۱۶	۱۵
B: پیاده سازی دولت الکترونیک	۹	۱۶	J: خصوصی سازی سازمانها و نهادهای متولی	۱۶	۹
C: ایجاد ثبات اقتصادی	۱۱	۱۱	K: تامین مالی سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان	۱۱	۸
D: عدم قانونگذاری پراکنده	۹	۱۶	L: ترویج فرهنگ کارآفرینی و توسعه استارت آپ ها	۱۶	۷
E: تک‌نرخ شدن ارز و ثبات بازار ارز و پوشش نوسانات	۸	۱۴	M: آشنایی با قوانین مرتبط با موضوع	۱۴	۱۳
F: ساماندهی ضوابط و مقررات تجاری	۶	۱۴	N: پیگیری در مورد محل هزینه کرد مالیات	۱۴	۵
G: اصلاح نظام مالیاتی	۱۳	۱۲	O: کسب مهارت‌های لازم و اخذ گواهی معتبر	۱۲	۱۵
H: دسترسی شفاف و بی دغدغه به منابع تامین مالی	۱۲	۱۶	P: پایبندی به اصول اخلاقی	۱۶	۷

مجموعه خروجی و ورودی برای یک متغیر بدین صورت تعریف می شود که مجموعه خروجی برای یک مولفه خاص عبارت است از خود آن متغیر بانضمام سایر متغیرهایی که از آن تاثیر می پذیرند. به عبارت دیگر متغیرهایی که از طریق این متغیر می توان به آن ها رسید. مجموعه ورودی نیز برای هر متغیر شامل خود آن متغیر همراه با سایر متغیرهایی که بر آن تاثیرگذارند، می باشند و در نهایت عناصر مشترک اشاره به ابعاد اشتراکی مجموعه خروجی و ورودی متغیرها در مدل ساختاری تفسیری به عنوان متغیر سطح بالا دارد. به عبارت دیگر، این متغیرها در ایجاد هیچ متغیر دیگری مؤثر نمی باشند. پس از تعیین عناصر خروجی، عناصر ورودی و عناصر مشترک، شاخصی که عناصر خروجی و عناصر مشترک یکسانی دارد به عنوان اولین سطح و عامل تأثیرگذار بر حکمرانی سهولت کسب و کار تعیین می شود. پس از تعیین این سطح یعنی تأثیرگذارترین سطح، آن شاخص حذف میشود و مجدداً اقدام به بررسی شاخص های یکسان عناصر ورودی و مشترک می گردد و سطح بعدی مشخص می شود. این عملیات تا آنجا تکرار می شود که اجزای تشکیل دهنده تمام سطوح سیستم مشخص شوند. در جدول ۷ نتایج این فرایند گزارش شده است.

جدول ۷. سطح بندی عوامل مدل سهولت کسب و کار

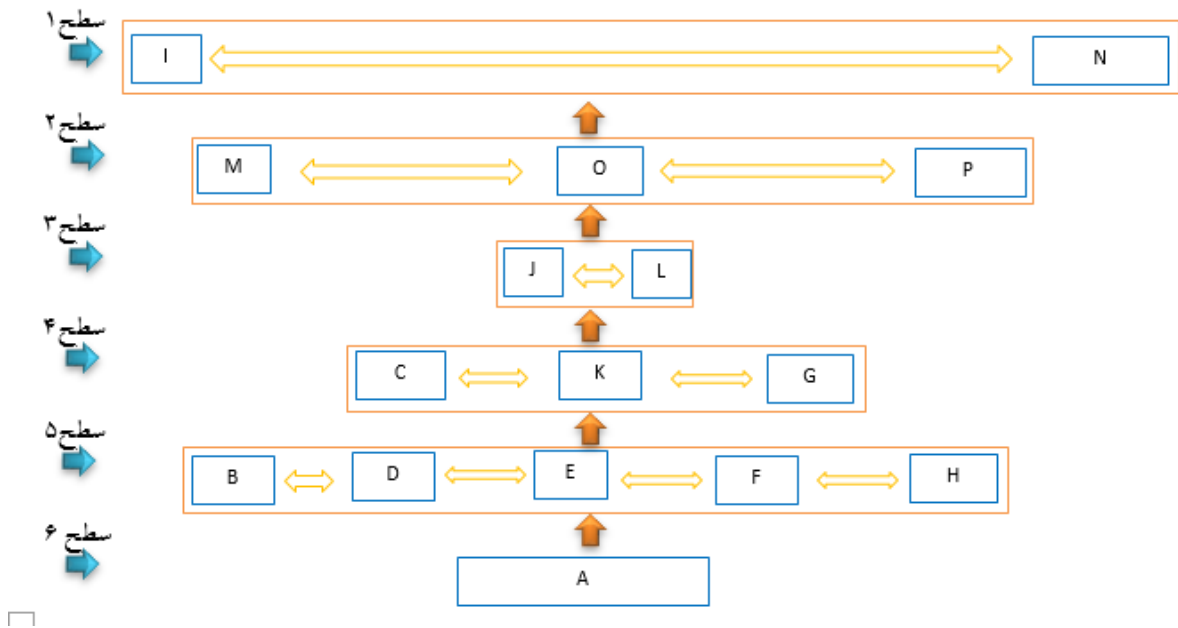
سطح	اشتراک	خروجی	ورودی	متغیر
۶	ABDFHIJKLMOP	ABDFHIJKLMOP	ABCDEFGHIJKLMNPO	A
۵	ABDEFGHIM	ABDEFGHIM	ABCDEFGHIJKLMNPO	B
۴	CEGHIKM	ABCDEFGHIKIM	CEGHIJKLMOP	C
۵	ABDEFGHIM	ABDEFGHIM	ABCDEFGHIJKLMNPO	D
۵	BCDEHIK	BCDEHIK	BCDEGHIJKLMNPO	E
۵	ABDFHM	ABDFHM	ABCDFGHIJLMNOP	F
۴	BCDGHIJMNP	ABCDFGHIJMNP	BCDGHIJLMNOP	G
۵	ABCDFGHIJMN	ABCDFGHIJMN	ABCDEFGHIJKLMNPO	H
۱	ABCDEGHIJKLMNPO	ABCDEGHIJKLMNPO	ABCDEFGHIJKLMNPO	I
۳	AGHIJN	ABCDFGHIJKN	AGHIJMNO	J
۴	AIK	ABCDEHIK	ACEIJKMNPO	K
۳	AILM	ABCDFGHILM	AILMNPO	L
۲	ABCDFGHILMOP	ABCDFGHIJKLMOP	ABCDFGHILMNPO	M
۱	GHIJN	ABDEFGHIJKLMNPO	GHIJN	N
۲	AIMP	ABCDFGHIJKLMOP	AIMNPO	O
۲	AGIMOP	ABCDFGHIJKLMOP	AGIMNPO	P

شناسایی شده و سایر سطوح نیز مشخص شده اند. بر اساس این اطلاعات مدل نهایی ساختاری - تفسیری در شکل ۱ ترسیم شده است.

سطح بندی عوامل مدل سهولت کسب و کار

تفکیک سیستم به سطوح مختلف به شفاف سازی نقش هر یک از اجزا و چگونگی تعامل آن ها کمک می کند. همچنین موجب کاهش پیچیدگی سیستم و افزایش قابلیت تحلیل آن می شود. در این مرحله با به دست آمدن ماتریس دستیابی نهایی برای تعیین سطح معیارها، سه مجموعه مشخص می گردد شامل: ۱- مجموعه متقدم (پیش نیاز)، مجموعه قابل دستیابی (متاخر) و مجموعه مشترک. مجموعه متقدم (A): هر معیار شامل معیارهایی است که به آن معیار منتهی می شوند و یا اینکه بر آن معیار تاثیر می گذارند؛ به بیان دیگر معیارهایی که در ستون مربوط به یک معیار جلوی آنها ۱ قرار گرفته است، مجموعه متقدم بر آن معیار ستونی هستند. مجموعه متاخر (R): معیارهایی را نشان می دهد که تحت تاثیر یک معیار یا جز سیستم قرار دارند. در نهایت با به دست آوردن اشتراک دو مجموعه قابل دستیابی و متقدم، مجموعه مشترک به دست می آید. برای سطح بندی با استفاده از ماتریس دسترسی نهایی، مجموعه خروجی و ورودی برای هر متغیر به دست می آید.

بر اساس جدول ۷ مشخص می شود که اولین سطح (I) و (N) یا همان شاخص هایی است که به دلیل یکسان بودن عناصر خروجی و عناصر مشترک به عنوان اولین سطح شناسایی شده اند. همچنین سطوح (M)، (O) و (P) به عنوان سطح دوم

شکل ۱. مدل نهایی ساختاری تفسیری

نمودار تحلیلی

هستند و دارای ارتباطات کم و ضعیف با سیستم می باشند. متغیرهای پیوندی؛ متغیرهایی هستند که قدرت هدایت زیاد و وابستگی زیاد دارند. این متغیرها غیرایستا هستند زیرا هر نوع تغییر در آنها، سیستم را تحت تأثیر قرار داده و در نهایت بازخورد سیستم نیز می تواند این متغیرها را دوباره تغییر دهد. متغیرهای وابسته؛ دارای قدرت هدایت‌کنندگی کم ولی وابستگی نسبتاً بالا می باشند. این دسته متغیرها معمولاً متغیرهای نتیجه یا هدف هستند. همچنین متغیرهایی که دارای قدرت هدایت‌کنندگی زیاد ولی وابستگی کم هستند را متغیرهای مستقل (کلیدی) می گویند.

متغیرهای پژوهش با استفاده از نمودار میک مک مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. این نمودار از دو محور افقی شامل میزان وابستگی و محور عمودی شامل قدرت نفوذ تشکیل شده است. همانطور که در نمودار ۱ مشاهده میشود متغیرهای تحقیق بر اساس دو بعد قدرت نفوذ و میزان وابستگی به چهار متغیر مستقل، پیوندی، وابسته و مستقل کلیدی دسته بندی می شوند. متغیرهای مستقل متغیرهایی هستند که قدرت هدایت و وابستگی ضعیف دارند. این متغیرها نسبتاً غیرمتصل به سیستم

قدرت نفوذ	متغیرهای مستقل (کلیدی)				متغیرهای پیوندی			
					D, B		A	I
						H		
		F	E		C		M	
			K			J	G	
						L	P	
							O	
							N	

		متغیرهای مستقل						متغیرهای وابسته	
قدرت وابستگی									

نمودار ۱. نمودار قدرت نفوذ و وابستگی عوامل

می‌توان تا حد زیادی به اهداف سهولت کسب‌وکار در کشور دست یافت.

همچنین عوامل تامین مالی سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان، تک‌نرخ شدن ارز و ثبات بازار ارز و پوشش نوسانات، و ساماندهی ضوابط و مقررات تجاری در گروه متغیرهای مستقل (کلیدی) قرار گرفتند. یعنی این عوامل دارای قدرت هدایت‌کنندگی زیاد ولی وابستگی کم می‌باشند. این یافته نشان می‌دهد متغیرهای کلیدی مدل دارای ماهیت مالی و اقتصادی هستند و لذا با تسهیل جریان سرمایه‌گذاری در کشور و تامین امنیت مالی می‌توان نظام کسب‌وکار کشور را پویاتر کرد. بنابراین پس از انجام اصلاحات قانونی در حوزه کسب‌وکار، اقدامات بعدی باید بر جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و ایجاد ثبات اقتصادی معطوف گردد.

عوامل ترویج فرهنگ کارآفرینی و توسعه استارت‌آپ‌ها، پیگیری در مورد محل هزینه‌کرد مالیات، کسب مهارت‌های لازم و اخذ گواهی معتبر، و پایبندی به اصول اخلاقی نیز در دسته متغیرهای وابسته قرار گرفتند. در واقع این متغیرها تحت تاثیر سایر عوامل قرار دارند و از منظر سیستمی جزو عناصر اثر پذیر هستند. این یافته نشان می‌دهد اگر زیرساخت‌های قانونی و اقتصادی کسب‌وکار در کشور مهیا باشد، جامعه‌ی مدنی از نتایج مثبت آن متاثر شده و فضای جامعه خودبه‌خود به سمت توسعه و تسهیل کسب‌وکار متمایل می‌گردد. در واقع در ایجاد سهولت کسب‌وکار، سیاست‌گذاری درست و اتخاذ تصمیمات اثربخش در نظام ساختاری و مالی، فرهنگ و عرف جامعه را جهت‌دهی کرده و ارتباطات و تعاملات کاری در بستر جامعه را تسهیل می‌کند.

نتایج این تحقیق با نتایج محققانی چون دهقانی فیروز آبادی (۱۳۹۸)، مکیان و همکاران (۱۳۹۲)، دوتا و میریکز (۲۰۲۱) و گلودوسکا (۲۰۱۷) و هانچ (۲۰۱۲) همخوانی دارد.

همچنین با توجه به نتایج بدست آمده، پیشنهاد می‌گردد با بروز رسانی و اصلاح قوانین منطبق با شرایط روز

همانطور که در نمودار ۱ مشخص است بیشتر عوامل در دسته متغیرهای پیوندی قرار دارند و هیچکدام از عوامل در دسته متغیرهای مستقل قرار نگرفتند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف طراحی مدل ساختاری تفسیری سهولت کسب‌وکار انجام گرفته است. پس از استخراج مولفه‌ها از مبانی نظری، برای پالایش مولفه‌ها از تکنیک دلفی فازی استفاده گردید. در نهایت جهت مدل‌سازی از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری استفاده شد. نتایج بدست آمده نشان داد عوامل: اصلاح نواقص قوانین مربوطه، پیاده سازی دولت الکترونیک، عدم قانون‌گذاری پراکنده، دسترسی شفاف و بی‌دغدغه به منابع تامین مالی دارای بیشترین نفوذ و عامل پیگیری در مورد محل هزینه‌کرد مالیات، دارای کمترین نفوذ می‌باشد.

از سوی دیگر عوامل اصلاح نواقص قوانین مربوطه، پیاده‌سازی دولت الکترونیک، عدم قانون‌گذاری پراکنده، دسترسی شفاف و بی‌دغدغه به منابع مالی، ایجاد ثبات اقتصادی، آشنایی با قوانین مربوطه، خصوصی‌سازی سازمانها و نهادهای متولی و اصلاح نظام مالیاتی جزو متغیرهای پیوندی می‌باشند. این امر بدان معناست که این عوامل دارای قدرت نفوذ زیاد هستند و هر اقدامی بر روی این متغیرها باعث تغییر سایر متغیرها می‌شود. بر این اساس برای بهبود فضای کسب‌وکار و تسهیل آن، قبل از هر اقدامی باید بر تقویت عوامل فوق تمرکز کرد. با توجه به اینکه متولیان امر برای تسهیل فضای کسب‌وکار، با عوامل موثر و مسیرهای متعددی روبرو هستند، این یافته نشان می‌دهد تمرکز بر بهبود عوامل شناسایی شده (متغیرهای پیوندی) اثربخشی تصمیمات را افزایش داده و نتایج بهتری را با صرف منابع موجود به دست می‌دهد. نکته حائز اهمیت آن است که اغلب متغیرهای پیوندی به بهبود نظام قانونی کسب‌وکار کشور اشاره دارند و لذا می‌توان گفت با اصلاحات ساختاری

tax system in Iran, *Quarterly Journal of Public Policy in Management*, 4 (11 & 12):1-15. (in Persian)

-Mahdavi nezhad, S., Yari, S. (2021). Factors affecting technology-oriented business policy in export companies, *Quarterly Journal of Public Policy in Management*, 13 (48):101-112. (in Persian)

-Makian, S.N., Emami meybodi, M., Eshrati, S., Ahmadi, Z. (2012). Business space, growth strategy, comparison of Islamic countries in the MENA region and Organization for Economic Development and Cooperation, *Economic Development and Growth Research*, 3(11): 75-84. (in Persian)

-Manteghi, m., Alizadeh, P. (2018). Research and development support policies in the business sector, a comprehensive special issue of science, technology and innovation policy; 11(2):363-387. (in Persian)

-Mardani Najafabadi, M., Ohadi, N., Razmavar, F. (1400). Measuring and ranking the efficiency of ease of doing business in Iran and selected countries: a dynamic multi-objective fuzzy data overlay analysis approach, *Business Management Quarterly*, No. 49. (in Persian)

-Moon, J. & Vogel, D. (2008). Corporate social responsibility, government, and civil society. In A. Crane, A. McWilliams, D. Matten, J. Moon & D. Siegel (Eds.), *The Oxford handbook of corporate social responsibility* (pp. 303- 23). Oxford: Oxford University Press.

-Polanyi, Karl. 2001. *The great transformation. The political and economic origins of our time*. Boston: Beacon Press.

-Rogge, N. and Archer, G. (2021). Measuring and analyzing country change in establishing ease of doing business using a revised version of World Bank's ease of doing business index, *European Journal of Operational Research*, <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2020.07.065>.

-Salatin, P. (2018). The quality of governance and entrepreneurship in the panel data approach of selected countries, *Government Research Quarterly, Journal of the School of Law and Political Science*, 5 (20): 102-7. (in Persian)

-Salari, A. (2011). Investigating the impact of the tax system on the business environment, *economic magazine - monthly review of economic issues and policies*, 10, 11-130. (in Persian)

-Saleh Abadi, A. (2009). The role of the capital market in improving Iran's business

کشور، نواقص قوانین مربوطه برطرف گردد تا امکان تفاسیر و برداشتهای سلیقه ای از بین برود. بر این اساس رفع موانع اجرایی قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار، حذف فرایندهای زائد و اضافی، و پرهیز از اصالت دادن به اسناد کاغذی باید مدنظر قرار گیرد.

مراجع و منابع

-Albareda, L., Lozano, J. M., Tencati, A., Midttun, A. & Perrini, F. (2009). The changing role of governments in corporate social responsibility: drivers and responses, in: *Business Ethics: A European Review*, 17, 347-363.

-Bianchi, A., Sokol, A. (2022). Financial shocks, credit spreads, and the international credit channel, *Journal of International Economics*, Vol.135, 103543.

-Dehghani Firouzabadi, H. (2018). The relationship between the good governance index and credit acquisition index in selected MENA countries, *Journal of Management Sciences*, 1(1): 1-11. (in Persian)

-Dutta N., Meierrieks, D. (2021). Financial development and entrepreneurship, *International Review of Economics & Finance*, Volume 73, Pages 114-126.

-Estevão, J., Lopes, J. D., Penela, D., & Soares, J. M. (2019). The doing business ranking and the GDP. A qualitative study. *Journal of Business Research*.

-Głodowska, A. (2017). Business environment and economic growth in the European Union Countries: What can be explained for the convergence? *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 5(4), 189-204.

-Hanuch, M. (2012). The Doing Business Indicators, economic growth and regulatory reform, the World Bank, Policy Research Working Paper No.6176.

-Hosseinzadeh, H. (2017). The effect of improving the business environment on economic growth in developing countries, strategic and macro policies, 6 (3): 499-516. (in Persian)

-Kettl, D. F. (2015). *The transformation of governance: Public administration for the twenty-first century*. JHU Press.

-Koshtar Rajabi, H., Ziyayi Bigdeli, M. T. (2012). Identifying the effective obstacles in the optimal implementation of value added

environment, *Journal of Monetary and Banking Research*, 1(1), 21-101.(in Persian)

-Shahnazi, R.,Shabani,Z. (2010). Investigating the effect of business environment on economic growth in selected countries, *Economic research paper*,11(3(42)):161-185.

-Tahmasabi, Reza (2018), *An introduction to theories of public administration*, Samt Publications, Tehran. (in Persian)

-Tafazoli, H., Khalili, S. (2012). The role of non-governmental independent civil institutions in realizing the demands of citizenship rights in the 21st century, *Sepehre Siyasat*, No.1, pp:120-78.(in Persian)

-Thompson, N, (2005), "Inter-institutional Relations in the Governance of England's National Parks: A Governmentality Perspective", *Journal of Rural Studies*, Vol. 21, No. 3.

-Taghvi Fard, M.T., Mehrparvar Hosseini, A., Salehi Moghadam, S. (2019). The relationship of information and communication technology with the ease of doing business in the world: a cluster analysis approach, *Scientific Journal of Smart Business Management Studies*, 8 (31):5-22. (in Persian)

-Ward, H. (2004). *Public sector roles in strengthening corporate social responsibility: Taking stock*. The World Bank.

-Zoroja, J., and Bach, M. P. (2016). Editorial: Impact of Information and Communication Technology to the Competitiveness of European Countries - Cluster Analysis Approach, *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, Version On-line ISSN 0718-1876 vol.11, no.1 Talca ene.

Designing an interpretive structural model of ease of doing business

Amir Khosro Fakhrian¹, Gholamreza Memarzade Tehran², Afsaneh Zamani Moghaddam³,
Fereydon Rahnamay Rodposhti⁴, MohammadAli afshar Kazemi⁵

Abstract

Background: Improving the business environment and identifying its effective factors is necessary for sustainable development and creating new economic capacities. In fact, the ease of doing business is one of the ways to see the progress of a country.

Objective: This research was conducted with the aim of designing an interpretive structural model of ease of doing business.

Method: The research is applied in terms of purpose and survey in terms of data collection and has a quantitative approach. The community studied in this research is the country's business system, and 15 experts were selected to form an expert panel. After extracting the dimensions and components from the literature and research background, fuzzy Delphi technique was used to refine the components. Finally, Interpretive Structural Modeling (ISM) method was used for modeling.

Findings: The findings of the research showed the factors of correcting the deficiencies of the relevant laws, implementing the electronic government, lack of scattered legislation, transparent and carefree access to financial resources, creating economic stability, familiarity with the relevant laws, privatization of the organization. Custodian institutions and reforming the tax system are among the linked variables. Also, the factors of promoting the culture of entrepreneurship and developing start-ups, following up on the location of tax expenditure, acquiring the necessary skills and obtaining a valid certificate, and adherence to ethical principles were also included in the dependent variables category.

Conclusion: Since the linked variables have a great power of influence, any action on these variables causes changes in other variables. Therefore, in order to facilitate business, in the first step, all efforts should be focused on improving these factors. As a result, the dependent variables that are the effective elements of the model will also be improved.

Key words: ease of doing business, interpretive structural model, effectiveness, influence

¹ PhD student, Department of Public Administration, Emirates Branch, Islamic Azad University, Dubai, UAE

² Associate Professor, Department of Public Administration, Olom & Tahghighat Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (correspondin author)

³ Associate Professor, Department of Educational Management, Olom & Tahghighat branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

⁴ Professor, Department of Business Management, Olom & Tahghighat branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

⁵ Associate Professor, Department of Industrial Management, Tehran Markazi Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran